

OVER DE GRENS

Nederweert, Limes
120 na Christus

Een les over wat de Romeinen meenamen naar Nederland en de grenzen van het Romeinse Rijk

LEERDOELEN

Leerlingen luisteren naar en praten mee over een verhaal of gedicht over de Romeinen en de wachttoreen. Ze leren nieuwe woorden (zoals grens, wachttoreen, Ave en Veni) en gebruiken die in hun eigen verhaal of spel. (Kerndoel 9 en 12)

De leerlingen ontdekken de tijd van de Romeinen. Ze vergelijken reizen en gebruiken van toen en nu, van zichzelf en anderen en vertellen wat zij zelf herkennen of anders vinden. (Kerndoel 38 en 56)

De leerlingen ontdekken dat de Romeinen rivieren en wachttorens gebruikten om grenzen aan te geven. Ze onderzoeken wat er in hun eigen omgeving te zien is (bijvoorbeeld oude gebouwen of plekken) en maken zelf een bouwwerk. (Kerndoel 50 en 56)

OPZET VAN DE LES

Er zijn verschillende opdrachten waaruit je kunt kiezen om aan de leerdoelen te werken. Welke opdracht(en) je kiest, is afhankelijk van de tijd die beschikbaar is en je eigen klas.

Opdracht Voorlezen en nabespreken

Duur: 20-25 minuten

Benodigdheden

- verhaal *Over de grens*
- presentatie dia 2 t/m 6

Opdracht Overeenkomsten en verschillen

Duur: 20 - 25 minuten

Benodigdheden

- papier en potloden
- presentatie dia 7 en 8

Opdracht Romeins Rijmen

Duur: 15- 20 minuten

Benodigdheden

- pen en papier
- presentatie dia 9 t/m 11
- schoudermaatje

Opdracht Bouw een wachttoreen

Duur: 20-30 minuten

Benodigdheden

- lint, tape, blokken of iets anders om de grens te markeren
- bouwmaterialen (blokken, Kapla, materialen die beschikbaar zijn in de school)
- ruimte om te bouwen

COLOFON

Deze les is ontwikkeld in opdracht van Regionaal Archief Rivierenland

Verhaal: Linda Vogelesang

Illustraties: Mandy Beckers

Vormgeving en ontwikkeling: Pralapl Producties

OPDRACHT VOORLEZEN EN NABESPREKEN

Benodigdheden:

- verhaal *Over de grens*
- presentatie dia 2 t/m 6

Duur:

20 - 25 minuten

1

Lees het verhaal *Over de grens* voor.

Laat tijdens het verhaal de illustraties en de kaart zien.

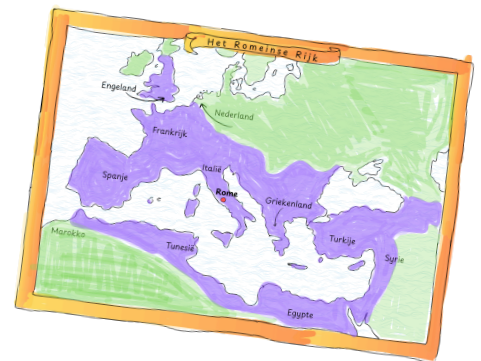
Bespreek tijdens en na het verhaal de volgende vragen:

- In de vakantie, wie blijft er dan dichtbij huis net zoals Koos in het verhaal?
- Wie gaat er verder weg, zoals Mert, Isa, Arab & Joes?
- Wie heeft iets nieuws gehoord in het verhaal?
- Wie heeft iets gehoord wat je al wist?

Kijk samen naar **dia 5** en wijs aan waar de kinderen uit het verhaal en de leerlingen uit je klas zijn geweest.

In de tijd van Romeinen werd er ook veel gereisd.

- Wat was er anders aan reizen toen of nu?
- Wat heb jij geleerd door op reis of op visite te gaan bij andere mensen?

2

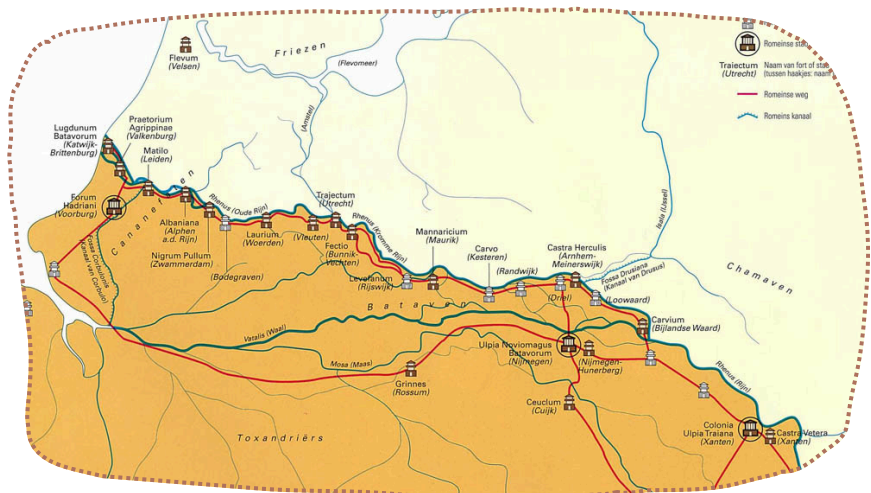
Bespreek met de klas de verschillende soorten grenzen. Gebruik **dia 6** om de Limes, de rivier als grens aan te wijzen. En zoek waar jullie eigen school staat in verhouding tot de Limes.

Wat is een grens, kun je voorbeelden geven? Laat kinderen vrij associëren.

- de grens van het klaslokaal
- je persoonlijke grens
- je eigen kamer

Hoe kun je een grens herkennen? De Romeinen gebruikten 'de rivier' hiervoor en aan de andere kant de woestijn. Laat de leerlingen grenzen in de klas aanwijzen.

- De natuur als grens
- Een deur
- Een drempel
- Iemand zegt stop
- etc.

OPDRACHT

OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN

Benodigdheden:

- papier en potloden
- presentatie dia 7 en 8

Duur:

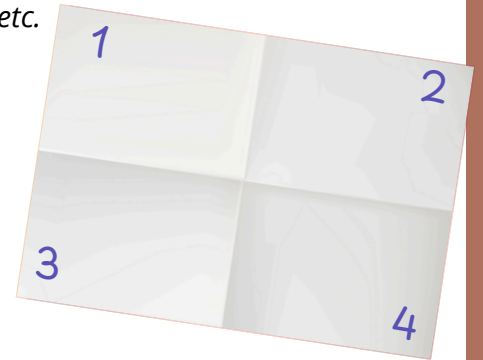
20 - 25 minuten

1

Zorg dat iedere leerling een leeg A4 papier heeft.
Vouw deze dubbel en nog een keer dubbel zodat je een papier 4 vakjes heeft.
Gebruik **dia 7 en 8** als voorbeeld

In ieder vakje mogen de leerlingen iets tekenen of opschrijven.

1. Hoe ziet jouw gezin eruit? *Ouder(s), (half)broertjes of zusjes, huisdieren.*
2. Wat doe jij in de vakantie? *Zwemmen, kamperen, voetballen, etc.*
3. Hoe reis jij graag? *Auto, fiets, vliegtuig, wandelen.*
4. Van welk fruit wordt jij heel blij? *Aardbei, ananas, appel, etc.*

2

Laat de leerlingen nu bij hun schoudermaatje kijken of ze overeenkomsten of verschillen zien.

Doe dit nog een keer met een ander maatje uit de klas.

Het maatje uit de rij, of de leerling die voor of achter je zit.

3

Tijd voor wat actie!

Vraag 1 leerling uit de klas te vertellen hoe het gezin eruit ziet.

Iedereen die dit hetzelfde heeft mag gaan staan!

Vraag 1 leerling uit de klas te vertellen wat deze graag doet in de vakantie.

Iedereen die dit (ongeveer) hetzelfde heeft mag gaan staan!

Ga zo door tot alle 4 de vakjes zijn behandeld.

Waren er verrassende overeenkomsten of verschillen?

OPDRACHT

ROMEINS RIJMEN

Benodigdheden:

- pen en papier
- presentatie dia 9 t/m 11
- een schoudermaatje

Duur:

15-20 minuten

1

Open **dia 9**. Laat de leerlingen antwoorden geven op de vraag: welke van deze voorwerpen, fruitsoorten en dieren kennen wij in Nederland dankzij de Romeinen? Dit kunnen ze overleggen met hun schoudermaatje, in hun tafelgroepje of klassikaal behandelen.

Er zijn in totaal 5 goede antwoorden:

1. pad/weg
2. peer
3. aarbei(en)
4. konijn
5. kat/poes

2

Ga naar **dia 10** en bekijk en bespreek samen de goede antwoorden.

Laat ze de goede antwoorden samen met hun schoudermaatje opschrijven.
(Dit kan eventueel ook al bij stap 1)

3

De leerlingen bedenken bij ieder woord een rijmwoord. Gebruik **dia 11** voor de juiste woorden.

Je kunt de leerlingen uitdagen om met de rijmwoorden aan te sluiten bij woorden die momenteel worden behandeld tijdens de taallessen.

Laat de kinderen om de beurt hun Romeinse rijmwoorden voorlezen.
Je kan er samen een gedicht van maken.

OPDRACHT

BOUW EEN WACHTTOREN

Benodigdheden:

- lint, tape, blokken of iets anders om de grens te markeren
- bouwmaterialen (blokken, Kapla, materialen die beschikbaar zijn in de school)
- ruimte om te bouwen

Duur:

20-30 minuten

1

bespreek kort met de klas wat de functie is van een wachttoren:

Een wachttoren is een hoge toren waar iemand in kan staan om goed om zich heen te kijken. Vroeger werd zo'n toren gebruikt om te kijken of er gevaar aankwam, zoals vijanden. De wachttorens waarschuwden elkaar als er gevaar was door vuur- licht- of rooksignalen. Wanneer er rook vuur of licht uit een wachttoren kwam, wisten de andere wachttorens dat er wat aan de hand was. Op deze manier kon het land aan de grens worden beschermd.

2

Bedenk samen met de klas waar de grens komt te lopen in het klaslokaal. Zorg dat deze grens groot genoeg is om verschillende wachttorens langs te bouwen.

Bepaal samen met de klas handige plaatsen voor de wachttorens.

Verdeel de klas in groepjes van 3 tot 4 leerlingen.

Zorg dat ieder groepje voldoende werkruimte heeft.

3

Opdracht: Bouw met je groepje een wachttoren langs de grens.

Let daarbij op:

- Hoogte en positie van de toren: heb je goed zicht? Kun je ver kijken of niet? Wat voor effect heeft dit?
- Plaatsing van de torens t.o.v. elkaar: zijn ze goed verdeeld over de grens? Zitten er grote gaten tussen of niet? Wat voor effect heeft dit?
- Plaatsing langs de grens: staan de torens dichtbij of ver van de grens af? Wat voor effect heeft dit?

4

Wanneer iedereen klaar is met bouwen loop je samen met de klas langs de grens.

Leerlingen vertellen wat ze hebben gebouwd en waarom het een goede wachttoren is.

